50 príbehov ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH rebeliek

KVAPKY NA KAMENI

Editorky
MONIKA KOMPANÍKOVÁ
A KAMILA MUSILOVÁ

Albatros

Kvapky na kameni

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.albatros.sk
www.albatrosmedia.sk

Monika Kompaníková; Kamila Musilová; Gabriela Futová; Lucie Jarkovská; Monika Kapráliková; Hana Krutílková; Klára Kubíčková; Veronika Šikulová; Zuzana Štelbaská

Kvapky na kameni – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

Albatros

50

Príbehov ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH rebeliek

50 príbehov ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH rebeliek

KVAPKY NA KAMENI

Editorky
MONIKA KOMPANÍKOVÁ
KAMILA MUSILOVÁ

Albatros

Copyright © Monika Kompaníková, Kamila Musilová, Gabriela Futová, Lucie Jarkovská, Monika Kapráliková, Hana Krutílková, Klára Kubíčková, Veronika Šikulová, Zuzana Štelbaská, 2019

Translation © Nataša Holinová, 2019

Illustrations © Pavla Baštanová, Barbora Idesová, Jana Farmanová, Magdaléna Gurská, Han/Han Illustration, Aneta Františka Holasová, Margarita Khavanski, Veronika Klímová, Aneta Krásová, Kateřina Kynclová, Nikola Logosová, Michaela Mihalyi, Jana Nachlingerová, Monika Pascoe Mikyšková, Ilona Polanski, Alica Raticová, Tereza Říčanová, Broňa Schragge, Dagmar Skokanová-Tragorová, Petra Slabá, Taja Spasskova, Ivana Šáteková, Marie Štumpfová, Andrea Tachezy, Bianka Török, Veronika Vlková, Lucia Žatkuliaková, 2019

Cover and layout © Mária Rojko, 2019

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-1282-8
ISBN e-knihy 978-80-566-1409-9 (1. zverejnenie, 2019)

ÚVOD

„Som ako kvapka vody na kameni. Kvapká stále na to isté miesto, necháva tam stopu. A aj ja zanechávam stopu v srdciach mnohých ľudí."

Rigoberta Menchú Tum, guatemalská aktivistka a nositeľka Nobelovej ceny mieru, veľmi dobre vie, aký slabý je hlas chudobnej ženy z vidieka. Vie však aj to, že keď sa k jednému slabému, ale vytrvalému hlasu pridajú ďalšie, bude ich počuť doďaleka.

Hlasy detí, žien a dievčat sú ako kvapky. Takmer neviditeľné, neuchopiteľné, jemné. Keď ich však necháme kvapkať na tvrdý kameň, vyhĺbia v ňom jamku. A ak vytrvajú a neprestanú, vyhĺbia hlbokú ryhu, vymelú koryto potoka a tie najvytrvalejšie podomelú a narušia aj kopce či skaliská, ktoré sa zdajú nepokoriteľné.

Na zozbieranie päťdesiatich príbehov výnimočných žien nás inšpirovala kniha *Príbehy na dobrú noc pre rebelky* od Eleny Favilli a Francescy Cavallo. Našli sme v nej jedinú ženu z Čiech, a preto sme sa rozhodli vydať knihu vlastnú. Ženy, ktoré sme vybrali, boli a sú nenápadné, ale nesmierne húževnaté bojovníčky. Niektoré z nich používali aj naozajstné zbrane, no väčšina z nich len svoj hlas, svoj um, inteligenciu, vytrvalosť. A lásku, lásku k literatúre, k umeniu, k ľuďom, ku svojej krajine. Niektoré bojovali za práva žien, iné sa snažili uplatniť v umení, v športe, vo vede alebo v politike. Nie vždy boli vo svojom odbore najlepšie, najúspešnejšie, svetové. Nie vždy skončili ovenčené vavrínmi. A nie všetky prežili. Niektoré môžeme dokonca považovať za neúspešné. A predsa si zaslúžia našu pozornosť, pretože ako kvapky na kameni, krôčik po krôčiku, prešliapali cestičku tým ďalším. Keby žili vo svete, v ktorom majú ženy rovnaké práva a možnosti ako muži,

možno by ich príbehy neboli také výnimočné a pravdepodobne by dosiahli omnoho viac. Ich štartovacia čiara však bola ďaleko, ďaleko za čiarou mužov a chlapcov. V časoch, v ktorých žila napríklad výšivkárka Mária Hollósyová, mierová aktivistka a spisovateľka Bertha von Suttner, športovkyňa Josefína Kostelecká či botanička Izabela Textorisová, bola dráha dievčat presne vymedzená. Kým chodníčky chlapcov sa kľukatili podľa ich túžob a schopností, od dievčat sa očakávalo, že sa budú venovať rodine a neskôr manželovi a deťom, a na to nepotrebovali ani vzdelanie, ani vlastné peniaze, ani slobodu. Bolo zvláštne a poburujúce, keď dievča vysadlo na bicykel, keď si žena ostrihala vlasy alebo opustila muža. Bolo nepredstaviteľné, že by žena mohla hlasovať vo voľbách alebo učiť na univerzite. Dnes máme slobody oveľa viac, ale i tak je naša práca nedocenená a bojujeme s predsudkami.

V knihe nájdete príbehy úžasných osobností, ktoré z vopred nalinkovanej cestičky vykročili, preskočili množstvo prekážok a prežili svoj život podľa vlastných predstáv. Vybrať päťdesiat žien nebolo vôbec ľahké – kniha by mohla mať tisíc strán a desať pokračovaní a určite aj vám napadnú mená mnohých žien, ktoré by si zaslúžili pozornosť.

Rozhodli sme sa napísať knihu československú, pretože nechceme zabudnúť na našu spoločnú históriu. Koniec koncov to ani nie je možné – za posledných stopäťdesiat rokov, ktoré kniha pokrýva, naša krajina zmenila niekoľkokrát názov aj hranice a stále tu žije pestrá zmes ľudí rôznych etník, rás a náboženstiev. Aj naše hrdinky sú rôznorodé – nájdete tu príbeh maďarskej rehoľnej sestričky slovenského pôvodu, ktorá zachraňovala židov, jemenskej študentky, rusínskej sochárky, rómskej prekladateľky, Češky židovského pôvodu, ktorá pôsobila v Austrálii, aj slovenskej moslimky.

Svoje sily pri tvorbe tejto knihy spojilo deväť autoriek textov a dvadsaťšesť ilustrátoriek, tri redaktorky, prekladateľky, grafička, historička, dizajnérky

písma a ďalšie skvelé ženy, ktoré nám pomáhali svojimi radami. Aj ony si zaslúžia pozornosť, aj ony sú kvapkami, ktoré za sebou zanechávajú výraznú stopu.

Budeme rady, ak si na naše hrdinky aj autorky spomeniete, keď vám dôjdu sily a budete mať o sebe pochybnosti. Keď sa budete rozhodovať, či sa ozvať, keď ostatní mlčia, či plávať s prúdom, alebo sa vydať proti. Či stojí za to bojovať, aj keď ostatní už boj vzdali, a či žiť svoj život podľa vlastných predstáv, alebo podľa predstáv iných.

Monika Kompaníková,
Kamila Musilová

„SOM
AKO KVAPKA
VODY NA KAMENI.
KVAPKÁ STÁLE
NA TO ISTÉ MIESTO,
NECHÁVA TAM STOPU.
A AJ JA ZANECHÁVAM
STOPU V SRDCIACH
MNOHÝCH
ĽUDÍ."

Rigoberta
Menchú Tum

(Politická aktivistka)

LATA BRANDISOVÁ

Prvá a jediná žena, ktorá vyhrala dostihy Veľká pardubická

(1895 Úmonín — 1981 Reiteregg)

V chate v lesoch pri Řitke blízko Prahy žila starenka. Malá, chudá a vetchá ako lístie, čo na jeseň padá zo stromov. Nebola však vždy starou ženou. Nad stolom v jej chatke visela hrdzavá podkova. Keď zbierala drevo na oheň a chodila k studni, spomínala na koňa, z ktorého pravej prednej nohy pochádzala táto hrdzavá podkova. Norma. Tak sa volala tá kobyla. A starenka? Jej meno bolo Lata.

Lata sa narodila kedysi dávno na zámku ako grófka. Mala sestru – dvojča a niekoľko ďalších súrodencov. Jej rodičia vlastnili stajne. Lata bola zo všetkých detí vždy najrýchlejšia a pri koňoch trávila najviac času. Nebavilo ju jazdiť ako ostatné dámy, v sukni, posadená spôsobne nabok. Najradšej vyskočila na najdivšieho beláka a tryskom uháňala k lesu. Márne za ňou mamička volala, že má ísť na hodinu kreslenia. Keď bola staršia, nosila mužské šaty, aby ju zo stajní nehnali hneď domov, a dokonca si maľovala fúziky, aby ju považovali za muža. Lata a jej rodina si žili dobre, lenže potom prišla prvá svetová vojna. Latini rodičia zomreli, kone zhabala armáda a ona musela začať vychovávať svojich mladších súrodencov. Na kone už nemala čas. Trvalo niekoľko rokov, kým sa vrátila na pretekársku dráhu.

V Pardubiciach vtedy vymysleli nové preteky – podľa vzoru slávnych londýnskych dostihov steeplechase postavili nesmierne ťažkú prekážkovú dráhu: vodné

priekopy, kroviny na preskakovanie; nič pre neskúsených jazdcov. Na koňoch vtedy pretekali hlavne vojaci alebo veteráni z vojny. A na tieto preteky sa kontesa Lata prihlásila. Nechcela hneď vyhrať. Chcela len vedieť, aké sú tie nové slávne preteky – Veľká pardubická steeplechase. Jazdila vtedy na kobyle menom Nevesta.

Muži na ňu však podali sťažnosť, že žena pretekať v Pardubiciach nesmie. Čo jej to napadlo, hnať sa medzi vojakov a bývalých dragúnov? Lata sa nevzdávala: napísala list do Londýna, do mesta, kde všetky tieto prekážkové dostihy vznikli, aby tamojší pretekári rozhodli: smie žena štartovať?

Smie! Tak jej napísali z Londýna. A tak nakoniec Latu v Pardubiciach nechali aj s jej Nevestou odštartovať, že si hneď zlomí väzy a aspoň bude od tej zanovitej kontesy pokoj. A ona skutočne spadla. V prvých pretekoch spadla hneď trikrát! Rovnako ako mnoho mužov. Lenže zakaždým vstala. A v sedle Nevesty dorazila piata, síce špinavá a doráňaná, ale dostala sa do cieľa.

To sa aspoň o polovici tých odvážnych chlapov povedať nedá. Lata mohla byť spokojná, ale chcela viac. Ďalší rok pretekala znovu a skončila tretia. To už nikto nič nenamietal, keď videl na štarte jej červeno-biely pruhovaný dres. Jazdila už na Norme, Nevesta šla na odpočinok. A na ďalší rok spolu skončili druhé.

A potom prišiel ten šťastný rok. Norma už od jari trochu krívala, neskôr sa síce spamätala, ale zdalo sa, že preteky nezvládne. Tvrdohlavá Lata však dosiahla, že Norma mohla ešte posledný rok pretekať. Prišla jeseň a spolu s ňou ďalší štart Veľkej pardubickej.

Ani favoriti pretekov na Normu nestačili. Na Normu v sedle s jedinou ženou pretekov. Na Normu, ktorú bez bičíka, len tak rukou poháňala grófka Lata v pruhovanom drese. Vyhrali! Naozaj vyhrali! Konečne!

Radosť po pretekoch nemala konca. Nadšení fanúšikovia a fanúšičky doslova doniesli na pleciach Latu na pardubické námestie a až do noci oslavovali jej víťazstvo.

Bola prvou ženou, ktorá v Pardubiciach vyhrala. Nikto vtedy netušil, že o rok sa už Pardubická nepobeží, pretože na krajinu doľahnú strasti druhej svetovej vojny. Nikomu nenapadlo, že toto sú aj posledné chvíle slávy Laty Brandisovej.

Lata si vzala na pamiatku Norminu víťaznú podkovu. Neskôr, keď niekedy vonku pršalo a ona sedávala pri peci a uprene hľadela na Norminu podkovu, počula grófka Lata Brandisová tlieskať a výskať davy na tribúnach. Počula zas erdžať Nevestu a Normu. A bola skutočne šťastná.

DAGMAR BUREŠOVÁ

Advokátka, ktorá za socializmu obhajovala odporcov režimu

(1929 Praha — 2018 Praha)

Bola slávna svadba a žili šťastne až do smrti. Tak sa končí mnoho rozprávok. No nechceli ste niekedy vedieť, ako to bolo ďalej? Ako to vyzerá, keď sa žije šťastne? Treba na to veľa peňazí? Stane sa to samo od seba alebo sa treba snažiť? Vyhli sa im choroby, zlí ľudia a všetky ťažkosti?

Dagmar Burešová prežila šťastný život. Bol plný lásky a významných vecí, aj keď v ňom bolo veľa problémov, prekážok a aj zlých, podlých ľudí. Keď sa Dáša vydávala, začínali sa päťdesiate roky a v Československu panoval tuhý politický režim. To znamenalo, že si ľudia nemohli slobodne zvoliť politikov a nesmeli ich ani kritizovať. Hrozilo za to väzenie, niekedy dokonca smrť. Dáša mala 21 rokov, študovala právo a jej muž Radim, ktorý mal 23, študoval medicínu.

Hoci nežili vo veľmi šťastných časoch, boli spolu po svadbe skutočne šťastní. Každý rok chodili na dovolenku pod stan, mali veľa priateľov, s ktorými zažili kopu zábavy. Časom sa im narodili dve dcéry, Zuzka a Lucka. O domácnosť sa im starala Radimova mamka, babička Zuzanky a Lucinky. Keď už bola veľmi stará, prevzal starostlivosť o domácnosť vtedy už známy detský lekár Radim.

Začali sa šesťdesiate roky a už sa zdalo, že spoločnosť smeruje k väčšej slobode. Dagmar bola známa advokátka a zastupovala ľudí v súdnych sporoch. Právo bolo jej vášňou. Lenže 21. augusta 1968 obsadila Československo sovietska armáda

a so slobodou bol koniec. Ľudia sa najskôr búrili, čoskoro však protesty utíchli a krajina sa zmierovala s prítomnosťou cudzej armády.

Nie všetci však prijali toto príkorie. Po niekoľkých mesiacoch došlo k strašnej udalosti. Na protest proti okupácii sa upálil študent Jan Palach. Chcel povzbudiť ľudí, aby v protestoch vytrvali a nevzdávali sa. Celá krajina bola v šoku. Študenti vyšli do ulíc a začali znovu protestovať proti cudzej armáde. Politici sa však báli a snažili sa Jana Palacha všetkými spôsobmi očierniť. Jeden komunistický poslanec o ňom šíril nepekné klebety.

A tak jedného dňa na dvere advokátskej kancelárie, kde pracovala Dagmar, zaklopala pani Libuše Palachová, Janova mama. Chcela tohto ohováračského politika žalovať a požiadala Dášu, aby sa stala jej právnou zástupkyňou, teda aby jej pomohla pred súdom. Dagmar stála pred ťažkým rozhodnutím. Tento súdny spor vyzeral úplne beznádejne. Súdy neboli nezávislé, pracovali podľa priania politikov. Politici sa báli Sovietskeho zväzu, na uliciach stáli tanky a tých, ktorí protestovali, rozháňala násilím

Verejná bezpečnosť, vtedajšia polícia. Strach bol všade.

A zrazu by mala Dáša ako advokátka Palachovej matky všetkým verejne povedať, že komunistický politik klame? Namiesto víťazstva na súde ju čakajú skôr problémy. A možno zasiahnu aj jej rodinu, milovaného manžela a dcéry. Nemala by pani Palachovej povedať, že sa nedá nič robiť?

Dagmar Burešová však nezaváhala ani na sekundu. Vedela, že sa musí postaviť za pani Palachovú práve preto, že to vyzerá tak beznádejne. Ako advokátka predsa musí brániť spravodlivosť, nie svoje vlastné pohodlie. Sudkyňa však žalobu zamietla. Dagmar napriek tomu brala tento prípad ako jeden zo svojich najväčších úspechov. Síce pani Palachová na súde nevyhrala, ale Dagmar ju podporila ľudsky. Stáli spolu na strane pravdy.

Neskôr Dagmar zastupovala mnohých ďalších, ktorí protestovali proti neslobode, napríklad aj Václava Havla, ktorý sa po revolúcii stal prezidentom. Väčšinu prípadov vyhrala. V súdnych sporoch stála na strane zastrašovaných a utláčaných. Vždy skvelo pripravená, dôkladne oboznámená s prípadom, s dokonalou znalosťou zákona. Pevná a elegantná. Bohužiaľ, vládna moc ju za to potrestala. Nesmela cestovať do zahraničia a jej mladšia dcéra Lucia nesmela študovať. Dom Burešovcov strážila tajná polícia, Dagmar aj jej manžel Radim museli ísť niekoľkokrát na výsluch na políciu.

Možno sa pýtate: toto je ten šťastný život? Môže to vyzerať zvláštne, ale áno. Dagmar bola šťastná, pretože vedela, že chce a musí obhajovať pravdu. Navyše jej muž to vnímal rovnako. Radimovi nikdy ani nenapadlo, že by preňho bolo lepšie, keby jeho žena radšej varila, než obhajovala ostatných.

Po revolúcii v roku 1989 sa Dagmar stala ministerkou spravodlivosti. Nová demokratická spoločnosť si nemohla do tejto funkcie želať nikoho lepšieho ako ženu, ktorá dokonale rozumela nielen právu, ale aj tomu, čo je to spravodlivosť.

GERTY CORI

Prvá vedkyňa ocenená Nobelovou cenou za medicínu

(1896 Praha — 1957 St. Louis, Missouri)

Malá Gerty bola odjakživa zvedavé dievčatko. Vyrastala v rodine, kde sa často hovorilo o vede, predovšetkým o chémii a medicíne. Jej ocko a strýko často preberali, čo ktorý vedec nové vyskúmal a ako taký objav môže prispieť k ďalšiemu ľudskému bádaniu. Jej mamka sa zase zaujímala o kultúru, veľa čítala, chodila do divadla aj na koncerty a bola kamarátkou slávneho spisovateľa Franza Kafku. Gerty preto prirodzene zaujímali veľké ľudské otázky a najviac ju bavilo objavovať to, ako fungujú rôzne látky, ako spolu reagujú a ako sa môžu premieňať. Nie sú to látky, z ktorých si šijeme šaty, ale tie, z ktorých sa skladá všetko, čo je okolo nás – napríklad kyslík, vodík a uhlík.

Len si predstavte takú obyčajnú vodu – doma nám tečie z kohútika a aby nám neutiekla, musíme ju chytiť do pohára. Keď ju postavíme v hrnci na sporák a poriadne zohrejeme, začne vrieť a premieňať sa na paru. V zime, keď mrzne, sa môže v rybníku premeniť na ľad, ale takisto padá z neba v podobe snehových vločiek, ktoré zmiznú, keď nám spadnú do teplej dlane. Keď sa však pozriete úplne zblízka, zistíte, že vločky sa len premenili zase nazad na maličkú kvapku vody. Všetko, čo je okolo nás, nikam len tak nezmizne, často sa to len premení na niečo iné, napríklad ako keď sa cukor rozpustí v čaji alebo drevo v ohni zhorí na popol.

O
OH
OH
OH
O
OH
HO
OH
OH